

Henk WALTMAANS, *Europa en het nationalisme*, 's-Gravenhage, Algemeen Nederlands Verbond, 1995, ANV-Reeks I

Het Algemeen Nederlands Verbond (ANV) opende een reeks publikaties met een brochure van de hand van haar voorzitter-Nederland. Het is een essayistische kristallisatie geworden van de opvattingen die hij in allerlei publikaties en voordrachten vertolkt heeft betreffende de plaats van het nationalisme binnen de toekomstige wereldconstellatie. Dit is dus een eerder futurologisch dan historisch werkje, wat de vooroorlogse kaart van Europa op de voorzijde van het boek wel wat gedisloqueerd doet lijken.

De auteur geeft eerst, zeer terecht, een uitvoerige definitie van de begrippen volk en natie. 'Nationalisme' en de afgeleiden zijn immers categoriserende begrippen, die politieke fenomenen een bepaalde plaats geven binnen een theoretisch of populair denkkader. Volgens Waltmans wordt een volk tot natie wanneer het "[...] *zich van haar onverbreekelijke eenheid en eigenaard bewust is en deze in onafhankelijkheid en bij voorkeur in eigen staatsverband voor de toekomst wil behouden [...]*." "*Een volk is een pouvoir vivre collectif dat in een vouloir vivre collectif tot een natie wordt*" (p. 15). Deze 'subjectieve' overtuiging dient voor hem wél gebaseerd te zijn op enkele 'objectief' aanwijsbare gemeenschappelijke factoren. Opvallend is dat de auteur bij deze beschrijving elke historische situering achterwege laat, net als een verwijzing naar de actoren. Hierdoor lijkt het wel dat natievorming een automatisch proces is, met de taal als katalysator. Deze indruk wordt dan nog versterkt door soms wat 'onvoorzichtig' taalgebruik: "*een volk heeft van nature specifieke hebbelijkheden*" (p. 9) en "*nationaliteiten [werden] uit hun slaap gerukt*" (p. 34). De leden van een volk horen bij elkaar omdat ze "*onafhankelijk van hun wil als zodanig geboren worden*" (p. 9). Waltmans hangt met andere woorden het Herderiaans, 'objectieve' natie-concept aan. Hij voegt er aan toe dat terwijl een bepaalde samenstelling van kenmerken (biologisch, psychologisch, geografisch, economisch, cultureel, religieus en staatkundig) een volk maakt tot wat het is, deze elementen kunnen veranderen in de tijd. Het unieke van elk volk ligt dan in de wijze waarop de invloed van elk kenmerk zich op de haar specifieke van elk ander

volk onderscheiden wijze uit. Nationalisme is dan “*het streven de natie in stand te houden en haar welzijn te bevorderen, op grond van de overtuiging, dat zij een eigen waarde vertegenwoordigt en een bepaalde taak heeft te vervullen.*” Hij onderscheidt hierbij in enerzijds “*integralistisch*” nationalisme, dat één factor als alleenzalmakend erkent als grondslag van de natie, die daardoor absolute gelding krijgt; dit soort nationalisme leidt tot totalitarisme en imperialisme. Het “*traditionalistisch*” nationalisme anderzijds zal de natie eerder als een historische symbiose zien en is “*gematigder*”. De auteur haalt in feite hierbij de aloude kunstmatige dichotomie tussen staats- en volksnationalisme (in zijn optiek respektievelijk ‘slecht’ en ‘goed’) weer boven, zij het onder andere benamingen. En zijn bewering dat tot hiertoe het denken over nationalisme beheerst werd door het marxisme-leninisme (een ‘sneer’ naar Eric Hobsbawm?) wordt niet gearchumenteed.

Daarna bespreekt de auteur in hoeverre naties een rol kunnen spelen in de toekomstige politieke constellatie op wereldvlak en op Europees niveau. Waltmans’ hoofdstelling is dat de soevereine staat voorbijgestreefd is en dat er een “*wereldfederatie*” dient te komen, waarvan een Europese federale staat deel zal uitmaken. Hij plaatst dit in een pleidooi voor een (ecologisch) noodzakelijke bekommernis voor de hele aarde en de hele mensheid, institutioneel georganiseerd in een federale wereldsamenleving waaruit de nationale soevereiniteit zal verdwijnen en waarin de plaats van de naties bescheiden zal zijn (“*de huidige indeling in naties is niet noodzakelijk of natuurlijk*”, p. 40). De naties kunnen nog dienen als institutioneel kader om de eigenheid van elk volk te bewaren. Door van de naties deelstaten te maken en dus dragers van soevereiniteit, zal het verlies van culturele identiteit die de globalisatie met zich mee zal brengen, vermeden kunnen worden en de onvermijdelijke tegenstroming in goede banen geleid worden. Het blijft hierbij wel onduidelijk in hoeverre de soevereiniteit van die deelstaten kan ingepast worden in een wereld-(con?)federatie. De grondslag voor die naties, en dus voor de toekomstige regionale indeling in bijvoorbeeld de federale, subsidiaire staat Europa, zal volgens Waltmans weliswaar economisch zijn, maar dit dient zeker aangevuld te worden door het zogenaamd culturregionalisme met als grondslag de eenheid van taal (wat in Vlaanderen reeds geëvolueerd is tot het politiek regionalisme). Met andere woorden, etnische regio’s, gebaseerd op bestuurlijke en economische feitelijkheden. Het “*traditionalistisch nationalisme*”, “*dat zijn rechten heeft*”, zal nog een rol spelen bij de totstandkoming van zo’n regionaal identificatiegevoel, in tegenstelling tot het “*integralistisch nationalisme*” dat samen met de nationale staten zal verdwijnen. De natie als culturele eenheid zal hierdoor geaccentueerd worden. In feite is dit echter contradictorisch met de auteurs eigen definitie van nationalisme (i.e. het streven naar een staatsverband). Zijn volksnationaal en staatseuropees concept houdt daarenboven geen rekening met de territoriale eisen van nationale minderheden. In ieder geval opent deze staatsordening volgens hem perspectieven voor taal- en cultuurgemeenschappen

zoals Nederland en Vlaanderen er een vormen. Ook andere samenwerkingsverbanden kunnen hieruit voortkomen: zo stelt hij voor een groepering te maken van de zogenaamde *BANNAS*, of België, Aruba, Nederland, Nederlandse Antillen, Suriname, met daarbij nog Zuid-Afrika en Namibië. Er mocht echter wel bij vermeld worden dat terzake reeds twee conferenties door de Vlaamse Raad georganiseerd werden.

Samengevat is het zeker nuttig dat de auteur enkele basisbegrippen tracht scherp te stellen, die binnen de Vlaamse Beweging voor zeer uiteenlopende doeleinden aangewend werden en worden, en deze in (een toekomst)perspectief situeert (met eigen 'oikos'-accenten). Spijtig hierbij is echter dat het lijkt of de recente (en zelfs niet meer zo recente) wetenschappelijke ideeën terzake niet in betrachting werden genomen (wat overigens niet te controleren is, aangezien zowel de voetnoten als de bibliografie ontbreken).

LUC BOEVA

DE ROEST D' ALKEMADELAAN 12, B-2600 ANTWERPEN